

(मन्त्रालयको मिति २०८१/०५/३१ का निर्णय (माननीय मन्त्रीस्तर) बाट स्वीकृत)

अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा (सूचीकरण तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०८१

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं
२०८१

अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा (सूचीकरण तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि,
२०८१

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं
२०८१

०

मा. वज्री प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा (सूचीकरण तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०८१

प्रस्तावना:

नेपाल एउटा बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक मुलुक भएकाले यहाँ रहेका हरेक जातजाति, भाषाभाषी, संस्कृति एवं धर्मसँग सम्बन्धित विभिन्न अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूलाई संरक्षण, संचालन, निरन्तरता एवं व्यवस्थापनका लागि सम्पदा सूचीकरण गर्ने प्रक्रियालाई सहज एवं विधिसम्मत बनाउन जातीय समुदायहरूले परम्परागत रूपमा निरन्तर अभ्यास गर्दै आएका तथा प्रचलनमा रहेका एक पुस्तापछि अर्को पुस्तामा पुस्तान्तरण हुँदै सम्बन्धित जातीय समुदाय एवं समग्र राष्ट्रको पहिचानको रूपमा रहेका अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूलाई संरक्षण एवम् व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले विनियोजन ऐन, २०८१ को दफा ११ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकार, संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयले यो कार्यविधि बनाई लागू गरेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यो कार्यविधिको नाम अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा (सूचीकरण तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०८१ रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि नेपाल सरकार, संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा : (१) विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) "अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा" भन्नाले नेपालमा परम्परागत रूपमा वसोवास गर्दै आएका जातीय समुदायका एक पुस्ताबाट अर्को पुस्तामा पुस्तान्तरण हुँदै तथा अभ्यास भई आएका देहाय बमोजिमका सांस्कृतिक विधाहरू समेतलाई सम्झनुपर्छ ।

(अ) मौखिक परम्परा तथा अभिव्यक्ति,

(आ) अभिनय तथा मञ्चन कला

(इ) सामाजिक व्यवहार, अनुष्ठान, जात्रापर्वहरू,

(ई) प्रकृति एवं ब्रह्माण्ड सम्बन्धी ज्ञान,

(उ) परम्परागत कलाकौशल, उत्पादन गर्ने सीप र प्रविधि

(ऊ) परम्परागत खेल,

(ए) खाद्य परिकारका सीप,

(ऐ) पहिरन लगायत आभूषण सम्बन्धी ज्ञान,

(ओ) सम्पदा अभ्यास, कार्यान्वयन तथा अभ्यास गर्ने स्थल,

(औ) स्मरणमा रहेका तर अभ्यासमा नरहेका अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा ।

१

मा. बन्दी प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

- (ख) "जातीय समुदाय" भन्नाले सम्पदाको अभ्यास, सम्पादन, पुस्तान्तरण, पुनर्सिर्जना तथा संरक्षणमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहभागी हुने व्यक्ति, परिवार तथा समुदाय समेत सम्झनुपर्छ ।
- (ग) "कार्यविधि" भन्नाले यस कार्यविधि सम्झनु पर्छ ।
- (घ) "स्थानीय अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा" भन्नाले स्थानीय समुदायले आफ्नो समुदायको सम्पदाको रूपमा पहिचान गरेको (राष्ट्रिय महत्वको सम्पदामा समाविष्ट भएको वा नभएको) सम्पदा सम्झनुपर्छ ।
- (ङ) "प्रादेशिक अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा" भन्नाले प्रदेश सरकारले तयार गरेको अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको सूचीमा समावेश भएका सम्पदा सम्झनु पर्छ ।
- (च) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकार, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (छ) "व्यक्ति वा परिवार" भन्नाले व्यक्ति वा परिवार विशेषले अभ्यास तथा निरन्तरता दिदै आएका व्यक्ति वा परिवारलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "सूचीकरण सचिवालय" भन्नाले मन्त्रालयको संस्कृति महाशाखालाई सम्झनु पर्छ ।
- (झ) "समूह"/"समुदाय" भन्नाले सम्पदाको संरक्षकत्व एवम् अभिभावकत्व वहन गरेको उक्त सम्पदाको अभ्यासकर्ता तथा सोको लागि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने सम्बद्ध व्यक्ति, परिवार, समुदाय तथा स्थानीय गुठीसमेत सम्झनुपर्छ ।
- (ञ) "सम्पदा" भन्नाले अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सम्झनु पर्दछ ।

३. कार्यविधिको उद्देश्य: यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन्:

- (क) अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा व्यवस्थापनका लागि हरेक जनसमुदायलाई सुसूचित गराउनु र एक अर्काको सम्पदाको सम्मानप्रतिको सद्भावनालाई अभिवृद्धि गर्दै निरन्तरताको सुनिश्चित गर्ने गराउने ।
- (ख) अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सम्बद्ध व्यक्ति समूह, वा समुदायको सम्पदा प्रतिको सम्मान सुनिश्चित गर्ने गराउने ।
- (ग) अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण एवम् व्यवस्थापन सम्बन्धी अभिलेखीकरण प्रयोजनका लागि राष्ट्रिय सूचीमा सूचीकरण गर्ने, सूचीकरणका लागि उत्प्रेरित एवं सहजीकरण गर्ने गराउने ।
- (घ) राष्ट्रिय सूचीकरणको लागि प्रक्रिया निर्धारण गरी सूचीकृत भएपछि पनि त्यस्ता सम्पदा सम्बन्धित समुदायबाट संरक्षण र व्यवस्थापनमा निरन्तरता दिन प्रोत्साहन गर्ने गराउने ।

४. सूचीकरण गरिने सम्पदा र प्रकार: (१) सूचीकरण एवं संरक्षण गर्ने प्रयोजनका लागि सम्पदाको महत्वका आधारमा देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ ।

(क) स्थानीय महत्वका सम्पदा,

मा. बडी प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

(ख) राष्ट्रिय महत्वका सम्पदा,

(२) सम्पदालाई यसको अभ्यास, संरक्षकत्व, अभिभावकत्व तथा सम्वाहकका आधारमा देहाय बमोजिम वर्गीकरण गर्न सकिनेछ ।

(क) व्यक्तिद्वारा अभ्यास गरिएका सम्पदा,

(ख) परिवारद्वारा अभ्यास गरिएका सम्पदा,

(ग) विशिष्टकृत समुदायद्वारा अभ्यास गरिएका सम्पदा,

(घ) मिश्रित समुदायद्वारा अभ्यास गरिएका सम्पदा ।

(३) मन्त्रालयले सूचीकरण गरे बाहेक प्रदेश वा स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्र भित्रका अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदालाई वर्गीकरण गरी सूचीकरण गर्न सक्नेछन् ।

(४) अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको विशिष्ट अभ्यासकर्तालाई जीवन्त सम्पदा (लिभिड हेरिटेज) का रूपमा सूचीकरण गर्न सकिनेछ ।

तर कुनै व्यक्तिलाई मृत्यु पर्यन्त जीवन्त सम्पदा (लिभिड हेरिटेज) का रूपमा सूचीकरण गरिने छैन ।

५. सम्पदा सूचीकरणका आधारहरू: सम्पदा सूचीकरणका आधार देहाय बमोजिम हुनेछ:

क) सूचीकरण गरिने सम्पदा यस कार्यविधिको दफा २ को खण्ड (क) अनुसारको हुनुपर्नेछ ।

ख) सम्बन्धित समुदायको पहिचानसँग सम्बन्धित भएको हुनुपर्नेछ ।

ग) सम्पदाको सुरक्षा र संरक्षणको सुनिश्चितता भएको हुनुपर्नेछ ।

घ) अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदासँग सम्बन्धित समूह, समुदाय वा व्यक्तिको सहमति सहितको सहभागिता रहेको हुनुपर्नेछ ।

ङ) सम्बन्धित समूह वा समुदायको सामाजिक, धार्मिक वा सांस्कृतिक जीवनको एउटा महत्वपूर्ण अंगको रूपमा रहेको हुनुपर्नेछ ।

च) सम्बन्धित समुदाय भित्र निरन्तर रूपमा अभ्यास हुँदै आएको र पुस्तान्तरणको प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको हुनुपर्नेछ ।

छ) सम्पदा माथि गम्भिर खतरा आइपरेको र तत्कालै संरक्षण नगरी नहुने अवस्था रहेको वा सम्बन्धित व्यक्ति, समुदाय तथा पक्षहरूले प्रयास गर्दा गर्दै पनि गम्भिर जोखिममा रहेको सम्पदालाई तत्कालै संरक्षण गर्नुपर्ने सम्पदाका रूपमा सूचीकरण गर्न सकिनेछ ।

६. सम्पदा सूचीकरणको प्रक्रिया: (१) यस कार्यविधिको अनुसूची-२ मा तोकिएबमोजिमको ढाँचामा सूचीकरणका लागि प्रस्तावित सम्पदाको पूर्ण विवरण वा इन्भेन्ट्री तयार गर्नुपर्नेछ ।

३

मा. बन्दी प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

(२) सम्पदा सूचीकरण गर्नका लागि सम्बन्धित व्यक्ति, परिवार, समुदाय तथा समूहहरूले यस कार्यविधिको अनुसूची २ मा तोकिएबमोजिमको ढाँचाको विवरणसूची र अनुसूची १ बमोजिमको आवेदन सहित देहाय बमोजिमका कागजात तथा प्रमाणहरू अनिवार्य रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ।

- क) सम्पदाको पूर्ण विवरण,
- ख) सूचीकरणका लागि सम्बन्धित व्यक्ति, समुह वा समुदायको सहमति (अनुसूची ४ मा तोकिएको ढाँचा बमोजिम)
- ग) सम्पदाको फोटो, अडियो तथा भिडियो (अनुसूची ३ मा तोकिए बमोजिम)
- घ) हालसम्मको पुस्तान्तरण सम्बन्धी आवश्यक विवरण,
- ङ) सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिस,
- च) स्थानीय तहमा सूचीकरण भएको भए सोको प्रमाण।

(३) पेश भएको आवेदन मन्त्रालयको सूचीकरण सचिवालयले रुजु गरी दर्ता वा अपूर्ण आवेदन भए पूर्णताका लागि फिर्ता गर्नेछ ।

(४) दर्ता भएको आवेदन यसै कार्यविधिको दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिम गठित मूल्यांकन समितिले मूल्यांकन गरी सचिवालयमा पेश गर्नेछ ।

(५) मूल्यांकन भै प्राप्त आवेदनहरू कार्यविधिको दफा ८ बमोजिम गठित सिफारिस समितिमा पेश गर्नुपर्नेछ। समितिले सिफारिस गरेका सम्पदालाई सूचीकरण गर्ने निर्णयका लागि सचिवालयले मन्त्रालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(६) सूचीकरण भएका सम्पदा सूचीको आधिकारिक घोषणा उपयुक्त संचार माध्यमबाट मन्त्रालयले सम्प्रेषण गर्नुपर्नेछ ।

(७) मन्त्रालयले सूचीकृत सम्पदाहरूको सूची घोषणा गरी सार्वजनिक गर्नेछ ।

७. सम्पदा सूचीकरणको मूल्याङ्कन प्रकृया तथा आधार: (१) मन्त्रालयले सम्पदा सूचीकरणको मूल्याङ्कनका लागि देहाय बमोजिम सात सदस्य रहने एक मूल्याङ्कन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

- (क) मन्त्रालयले मनोनयन गरेको सम्पदा सम्बन्धी विज्ञ - संयोजक
- (ख) आदिवासी जनजाति आयोगका विज्ञ प्रतिनिधि - सदस्य
- (ग) राष्ट्रिय समावेशी आयोगका विज्ञ प्रतिनिधि - सदस्य
- (घ) आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठानका विज्ञ प्रतिनिधि- सदस्य
- (ङ) त्रि.वि.वि. नेपाली इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व केन्द्रीय विभागका प्रमुख - सदस्य
- (च) मन्त्रालयले मनोनयन गरेको सम्पदा सम्बन्धी विज्ञ एक जना - सदस्य
- (छ) मन्त्रालयको संस्कृति शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

(२) समितिले आवश्यकता अनुसार समितिको बैठकमा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) मूल्याङ्कन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

मा. बज्र प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

- (क) मूल्याङ्कन प्रक्रिया तथा मापदण्ड तर्जुमा गरी स्वीकृतिको लागि मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने ।
- (ख) यस कार्यविधिको दफा ४ र ५ का आधारमा प्राप्त आवेदनहरूको मूल्याङ्कन गर्ने ।
- (ग) प्राप्त आवेदनहरू मूल्याङ्कन गरी पैंतालिस दिनभित्र मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने ।
- (५) उपदफा (१) बमोजिमको मूल्याङ्कन समितिले गरेको मूल्याङ्कन सिफारिस दफा ८ बमोजिमको अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सिफारिस समितिमा पेश हुनेछ ।
८. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सिफारिस समिति: (१). अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सिफारिस समिति देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- (क) संस्कृति महाशाखा प्रमुख, मन्त्रालय- संयोजक
- (ख) प्रतिनिधि, भाषा आयोग- सदस्य
- (ग) प्रतिनिधि, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान - सदस्य
- (घ) प्रतिनिधि, नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान - सदस्य
- (ङ) प्रतिनिधि, नेपाल सङ्गीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान- सदस्य
- (च) प्रतिनिधि, राष्ट्रिय अभिलेखालय- सदस्य
- (छ) प्रतिनिधि, पुरातत्व विभाग - सदस्य
- (ज) कार्यकारी प्रमुख, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान - सदस्य
- (झ) प्रतिनिधि, सांस्कृतिक संस्थान- सदस्य
- (ञ) प्रतिनिधि, गुठी संस्थान - सदस्य
- (ट) संस्कृति शाखा प्रमुख, मन्त्रालय -सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले गरेको सिफारिशका आधारमा मन्त्रालयले सूचीकरण गर्ने वा नगर्ने निर्णय गर्नेछ ।

(३) समितिले देहायका आधार र प्रक्रिया बमोजिम सम्पदाको सूचीकरण गर्नेछ:

- (क) समितिले पुनरावलोकन गरी सूचीकरणका लागि मन्त्रालय समक्ष सिफारिस गर्ने ।
- (ख) समितिले सर्वसम्मत रूपमा निर्णय गर्ने,
- (ग) सर्वसम्मत हुन नसकेको अवस्थामा बहुमतका आधारमा निर्णय गर्ने,

(४) संयोजकले आवश्यकता अनुसार समितिको बैठकमा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
आमन्त्रित सदस्यले मतदानमा भाग लिन पाउने छैन ।

५

मा. वैप्री प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

९. सम्पदा सूचीकरण गर्ने: (१) सम्पदा सूचीकरण गर्न चाहने व्यक्ति, समुदाय वा संस्थाले देहाय बमोजिम आवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

(क) कार्यालय समय भित्र आवश्यक विवरण तथा कागजात सहित सम्बन्धित व्यक्ति, परिवार, समूह, समुदाय वा संस्थाले सचिवालयमा दर्ताका लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

(ख) सचिवालयमा दर्ता भएका सम्पदाको प्रक्रियागत रूपमा सूचीकरण भएको घोषणा गरी सार्वजनिक गरिनेछ ।

१०. सम्पदा सूचीकरणको घोषणा: सम्पदा सूचीकरणको घोषणा देहाय बमोजिम गरिनेछ:

(१) सूचीकरण भएका सम्पदाको मन्त्रालयबाट अन्तिम घोषणा हुनका लागि यसै कार्यविधि बमोजिम आवश्यक सबै कागजात तथा प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश भएका सम्पदाहरूलाई सूचीकरणका लागि तोकिए बमोजिमको प्रक्रियागत समितिहरूबाट भएको सिफारिश तथा निर्णयका आधारमा मन्त्रालयले सूचीकरण भएको घोषणा गर्नेछ ।

११. व्याख्या र संशोधन:

(१) कार्यविधि कार्यान्वयनको क्रममा द्विविधा उत्पन्न भएमा यस कार्यविधिको प्रतिकूल नहुने गरी मन्त्रालयले गरेको व्याख्या अन्तिम हुनेछ ।

(२) यस कार्यविधिको कार्यान्वयनबाट नेपाल सरकारलाई थप आर्थिक दायित्व लगायत कुनै पनि प्रकारको दीर्घकालीन दायित्व सिर्जना हुने छैन ।

(३) स्रोतसाधनको उपलब्धताका आधारमा मन्त्रालयले सम्पदाको संरक्षण तथा प्रचारप्रसारका कार्यहरू क्रमशः गर्दै जान सक्नेछ ।

(४) कार्यविधिमा कुनै थपघट वा संशोधन गर्नु परेमा मन्त्रालयले गर्न सक्नेछ ।

मा. बट्टारी प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

अनुसूची - १

(दफा ६ को उपदफा १ सँग सम्बन्धित)

आवेदनको ढाँचा:

मिति:/...../.....

श्रीमान् सचिवज्यू

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाडौं ।

विषय:- अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सूचीकरण गरिदिने सम्बन्धमा ।

त्यस मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा (सूचीकरण तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०८१ बमोजिमको यस व्यक्ति/परिवार/समुदाय/जातीय समुदायसँग सम्बन्धित लाई अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको रूपमा सूचीकरण गरिदिनुहुन नियमानुसार तपसिल बमोजिमका कागजात एवं प्रमाणहरू यसैसाथ संलग्न राखी अनुरोध गर्दछु/गर्दछौं ।

तपसिल:

- सम्पदाको पूर्ण विवरण,
- सूचीकरणका लागि सम्बन्धित व्यक्ति, समूह वा समुदायको सहमति,
- सम्पदाको फोटो, अडियो तथा भिडियो (अनुसूची ३ मा तोकिए बमोजिम)
- हालसम्मको पुस्तान्तरण सम्बन्धी आवश्यक विवरण,
- सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिस,
- स्थानीय तहमा सूचीकरण भएको भए सोको प्रमाण ।

निवेदक

.....

.....

मा. बज्री प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

अनुसूची - २

(दफा ६ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

विवरण सूचीकरणको ढाँचा/नमूना:

नेपाल सरकार

अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको सूचीकरण फाराम

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको परिचय

संयुक्त राष्ट्र संघ (UN) को शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सांस्कृतिक संगठन (UNESCO) को सन् २००३ अक्टोबर १७ मा फ्रान्सको राजधानी पेरिसमा भएको ३२ औं साधारणसभाले अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण सम्बन्धी महासन्धी पारित गरेको छ । यस महासन्धीमा नेपाल सन् २०१० मा पक्षराष्ट्र बनिसकेको छ । उक्त महासन्धीले अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको परिचय यस प्रकार गरेको छ-

"अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा भन्नाले प्रचलन, प्रतिनिधित्व, अभिव्यक्ति, ज्ञान सीप साथसाथै साधनहरू, वस्तु, कलावस्तु र त्यससंग जोडिएका सांस्कृतिक स्थल जसलाई ती समुदाय, समूह तथा कतिपय अवस्थामा व्यक्ति समेतले सांस्कृतिक सम्पदाको अंगको रूपमा चिनारी गरिरहेका हुन्छन् तिनलाई बुझनुपर्दछ।" साथै उल्लिखित परिभाषा अनुसार अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदालाई निम्न पाँच विधामा (Domain) समेटी प्रस्तुत गरेको छ । ती पाँच विधाहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

१. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको संवाहकको रूपमा भाषा सहितका मौखिक परम्परा तथा अभिव्यक्ति,
२. अभिनय कला,
३. सामाजिक व्यवहार, अनुष्ठान तथा चाडपर्वका उत्सव,
४. प्रकृति र ब्रम्हाण्डसंग सम्बन्धित ज्ञान तथा व्यवहार,
५. परम्परागत कला कौशलता,
६. परम्परागत खाद्य परिकार,
७. परम्परागत खेलकुद

अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण सम्बन्धी महासन्धी २००३ को पक्षराष्ट्र भएकोले नेपालले आफ्नो देशभित्र रहेका सम्पूर्ण जाति/समुदायको अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूको विवरण सूची तयार गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । उक्त महासन्धीको धारा १२ मा उल्लेख भएअनुसार विवरण सूची तयार गर्दा आफ्नो

(17)

5

मा. बन्दी प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

परिस्थिति सुहाउँदो किसिमले तयार गर्न सकिने र सूचीहरू नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्न सकिने भनि उल्लेख भएको छ। यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयले यस कार्यविधि बमोजिम अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको राष्ट्रिय सूचीकरण गर्ने व्यवस्था गरे बमोजिम उक्त प्रयोजनका लागि यो फाराम तयार गरिएको छ ।

यस विवरण सूची भर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू:-

१. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको विवरण उल्लेख गर्दा सकेसम्म बढी जानकारीमूलक व्यहोरा उल्लेख गर्ने ।
२. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको तल उल्लिखित विधाहरूमध्ये कुन विधा (Domain) अन्तर्गत कुन तत्व (Element) को विवरण उल्लेख गर्न खोजिएको हो सो को मात्र उल्लेख गर्ने ।
३. फाराम विवरण भर्दा ठाउँ अपर्याप्त भएमा छुट्टै पेजमा भर्न सकिनेछ ।

क) जाति वा समुदायको नाम:

ख) जाति वा समुदायभित्र रहेको उपजाति वा समूह:

ग) वसाईको भौगोलिक क्षेत्र (जनघनत्व बढी भएको)

- प्रदेश नं:
- जिल्ला:
- गाउँपालिका/नगरपालिका/महानगरपालिका:
- वडा नं:
- टोल/मार्ग:

घ) जनसंख्या:

विवरण सूची फाराम

१. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूको माथि उल्लिखित सात विषयक्षेत्र मध्येनाम उल्लेख गर्दै विवरण भर्ने ।

मा. बाली प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

<p>१.१. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदातत्वको (Element) को नाम</p> <p>➤ वैकल्पिक नाम:</p> <p>➤ मातृभाषा/ समुदायले भन्ने गरेको नाम:</p>
<p>१.२. विषयको छोटकरी एवं जानकारी मूलक शीर्षकमा () चिन्ह लगाउनुहोस् । (अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको विषयगत क्षेत्र (domain) एकभन्दा बढी भए सो उल्लेख गर्नुहोस्।</p> <p>१.भाषा सहितका मौखिक परम्परा तथा अभिव्यक्ति ()</p> <p>२.अभिनय कला ()</p> <p>३.सामाजिक व्यवहार अनुष्ठान चाडपर्व तथा उत्सव ()</p> <p>४.प्रकृति र ब्रम्हाण्डसंग सम्बन्धित ज्ञान तथा व्यवहार ()</p> <p>५.परम्परागत कला कौशल ()</p> <p>६. परम्परागत खाद्य परिकार ()</p> <p>७. परम्परागत खेलकुद ()</p>
<p>१.३ सम्पदा तत्वसंग सम्बन्धित समुदाय/प्रयोगकर्ता</p> <ul style="list-style-type: none">• मुख्य समुदाय:• अन्य समुदाय:
<p>१.४. तत्व प्रचलनमा रहेको भौगोलिक स्थान</p> <ul style="list-style-type: none">•••
<p>१.५. फैलावट/विस्तार क्षेत्र</p> <p>गाउँपालिका () नगरपालिका () महानगरपालिका () टोल () देवस्थल () घर () हाटबजार ()</p>
<p>१.६. सम्पदा तत्व कार्यान्वयन हुने समय</p> <ul style="list-style-type: none">• तिथि मिति• कसरी गर्ने• कसले गर्ने• कुन ठाउँमा गर्ने (ठाउँ विशेष)

(Handwritten mark)

(Handwritten mark)

(Handwritten signature)

मा. बन्नी प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

१.७. सम्पदा तत्वको छोटो विवरण (२०० शब्द भन्दा नबढ्ने गरी) देहायका बुँदाहरू समेटि तयार गर्नुपर्नेछ ।

- तत्वको परिचय
- सामान्य जानकारी
- कसले गर्ने
- किन गर्ने
- कसरी गर्ने
- कहाँ गर्ने
- कसका लागि गर्ने
- समाजमा यसको महत्व
- ऐतिहासिकता

२. सम्पदातत्वका विशेषता

- सम्बद्ध भौतिक वस्तु
- संलग्न भाषा/वोली
- उत्पत्ति सम्बन्धी जानकारी

३. सम्पदा तत्वसंग संलग्न व्यक्ति एवं संस्था

३.१. सम्पदा तत्वको अभिनयकार्य तथा अभ्यासमा प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न अभ्यासकर्ता वा अभिनयकर्ताको नाम/ लिङ्ग /व्यवसायकरण उल्लेख गर्ने

- कसबाट कसरी हस्तान्तरण/पुस्तान्तरण भएको समेत उल्लेख गर्ने

३.२. प्रत्यक्ष संलग्न नभएका तर तत्व प्रचलन/पुस्तान्तरण अभ्यासमा योगदान पु-याउने तथा यसको प्रचलनमा सहजिकरणको काम गर्ने अन्य समुदायको र सम्बन्धित समुदायको व्यक्तिहरूको नाम उल्लेख गर्ने

- मन्च तयार गर्ने
- पोशाक/आभूषण सम्बन्धी कार्य गर्ने
- प्रशिक्षण गर्ने
- अन्य

३.३. अभौतिक अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा तत्वको कार्यान्वयन तथा हस्तान्तरण सम्बन्धी मूर्त (Tangible) वस्तु

- उपकरण
- विशेष वस्त्र तथा स्थान
- धार्मिक संस्कारसंग सम्बन्धी वस्तु
- अन्य

३.४. समाजका अन्य जाति/समुदायमा हस्तान्तरण/समावेशी संलग्नतामा हुने भएमा सो उल्लेख गर्ने

३.५. सम्बन्धित संस्थाहरू (यदि कुनै भए)

- परम्परागत सामाजिक सांस्कृतिक समूह वा संस्था (जस्तो: गुठी)
- सामुदायिक संस्था

स. प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

<ul style="list-style-type: none">• गैरसरकारी संस्था• अन्य
<p>४. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा तत्वको अवस्था</p> <p>४.१. जिवन्तता भए/नभएको उल्लेख गर्ने</p> <p>४.२. सम्बन्ध समुदायहरू भित्र तत्वको कार्यान्वयनलाई चालु राख्ने चुनौती (यदि कुनै भए)</p> <p>४.३. सम्पदा तत्वसित सम्बद्ध श्रोतहरूको व्यवस्थापनमा/ पहुँचमा/ दिगोपनमा चुनौती (यदि कुनै भए)</p> <p>४.४. सम्पदा तत्वसंग सम्बद्ध अरु अभौतिक सम्पदा तत्वहरूको जिवन्तता (यदि कुनै भए)</p> <p>४.५. उल्लेखित चुनौती मध्ये</p> <ul style="list-style-type: none">• कुनैलाई ठाउँमा नै सम्बोधन वा संरक्षण गर्नुपर्ने भए उल्लेख गर्ने• यदि कुनै उपायहरू अवलम्बन गरिएको भए उल्लेख गर्ने• भविष्यमा कार्यान्वयन गर्ने तथा हस्तान्तरण गर्न प्रोत्साहन गर्ने उपायहरू छन् भने उल्लेख गर्ने
<p>५. विवरण सम्बन्धी प्रतिबन्ध र मन्जुरी</p> <p>५.१. सूचना लिँदा वा लिन सम्बन्धित समुदायबाट सहमति एवं संलग्नता सुनिश्चित गर्ने</p> <p>५.२. संकलित डाटाको उपयोग तथा प्रवेशमा प्रतिबन्ध (यदि कुनै भए)</p> <p>५.३. श्रोत व्यक्ति (हरू)</p> <ul style="list-style-type: none">• नाम• ओहदा• सम्बद्धता
<p>६. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा तत्व सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्री (यदि कुनै भए)</p> <p>६.१. साहित्य (यदि कुनै भए) वा प्रकाशित/अप्रकाशित सामग्री</p> <p>६.२. अभिलेखालय/संग्रहालय तथा निजी संकलनमा रहेका श्रव्यदृश्य सामग्री/रेकर्डिङ आदि (यदि कुनै भए)</p> <p>६.३. अन्य थप विवरण</p>
<p>७. विवरण सूचिकरण तथ्याङ्क</p> <p>७.१. विवरण सूची संकलन गर्ने व्यक्ति</p> <ul style="list-style-type: none">• नाम• पद• कार्यालय• मिति <p>७.२. सम्पदा तत्वको विवरण सूची बनाउन र विवरण सूचीमा सूचना समावेश गर्न सम्बन्धित समुदायको सहमतिको प्रमाणिक कागजात-</p> <p>७.३. विवरण सूचीमा सूचनासमावेश गरेको मिति-</p> <p>७.४. विवरण संकलनमा संलग्न गरिएका सामग्री-</p>

मा. बस्ती प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

८ सूचनाको श्रोत:

९. सूचना संकलनकर्ता:

नाम:

सम्बद्ध संस्था:

सम्बन्धित समुदाय सितको सम्बन्ध:

१०. सूचना संकलनको मिति:

भा. बद्रो प्रसाद पाण्डे
मन्त्री

अनुसूची -३

(दफा ६ को उपदफा (२) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

सम्पदाको फोटो, अडियो तथा भिडियो :

१. विभिन्न कोणबाट खिचिएको कम्तीमा १० वटा फोटो,
२. कम्तीमा १० मिनेटदेखि बढीमा ३० मिनेटसम्मको अडियो/भिडियो,
३. फोटो र अडियो/भिडियोको हकमा श्रोत खुलाउनु पर्ने वा प्रदान गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको स्वीकृति अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्ने ।

मा. ब. प्रसाद श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची - ४

(दफा ६ को उपदफा (२) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

सम्बन्धित व्यक्ति, समूह वा समुदायको सहमतिको ढाँचा:

मिति:/...../.....

श्रीमान् सचिवज्यू

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

विषय:- सहमति प्रदान गरिएकोसम्बन्धमा ।

प्रस्तुत सम्बन्धमाव्यक्ति/परिवार/समुदाय/जातीय समुदायसँग
सम्बन्धित अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदालाई त्यस
मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा (सूचीकरण तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०८१
बमोजिम अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको रूपमा सूचीकरण गर्नका
लागि.....व्यक्ति/परिवार/समुदाय/जातीय समुदाय/संस्थाको तर्फबाट यो
सहमति प्रदान गरिएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु/गर्दछौं ।

तपसिल:

व्यक्ति/परिवार/समुदाय/जातीय समुदाय/संस्थाको नाम:

ठेगाना:

हस्ताक्षर गर्ने व्यक्ति/पदाधिकारीको नाम:

पद:

हस्ताक्षर:

मिति:

मा. बज्र प्रसाद पाल्खी
मन्त्री